

دانشگاه پیام نور

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در

رشته حقوق جزا و جرم شناسی

موضوع:

قاجاق کالا در فقه و حقوق کیفری ایران با تأکید بر

رویه قضایی

استاد راهنما

آقای دکتر ولی اله انصاری

استاد مشاور

آقای دکتر نریمان فاخری

نگارنده

وهاب علی نژاد

تشکر و قدردانی

با سپاس و ستایش از ذات اقدس باریتعالی جلت‌عظیمه که قادر مطلق است و دانای حکیم، خالق کائنات است و بندگان را کریم، منبع و منشأ خوبی‌هاست، و ناهی و مبطل بدی‌ها. و هرچه هست و داریم از لطف و کرم باکفایت اوست. حق و سزاوار این است که در هر حال شکر و سپاس او را به جای آوریم تا انشاءالله لایق بندگی او و شایسته این مقام و جایگاه باشیم.

بدینوسیله از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر ولی‌الله انصاری که در طول تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد همواره مشوق و راهنمای اینجانب بوده و از وجود ایشان استفاده‌های علمی و اخلاقی زیاد برده و در تدوین و تنظیم فهرست مطالب پایان‌نامه و همچنین تألیف متن، حقیر را مورد لطف و عنایت خود قرار داده است، کمال تشکر و امتنان را داشته و از خداوند منان توفیق روزافزون برای ایشان در جهت رضای حق تعالی که همانا سعادت واقعی و ابدی همین است و همچنین تحصیل مدارج بالاتر علمی را، مسئلت دارم. و از جناب آقای دکتر نریمان فاخری که عنوان استاد مشاور اینجانب را پذیرفته و از نظر مسائل فقهی راجع به بزه قاچاق بنده را مورد ارشاد قرار داده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	1
مقدمه	
1- طرح مسئله	2
2- سؤالات	3
3- فرضیات	4
4- هدفها	5
5- کاربردها	5
6- سوابق	5
7- ساختار پایان نامه	6
فصل اول: تعاریف، سابقه و مصادیق جرم قاچاق در ایران	
1-1- تعاریف	8
1-1-1- تعریف قاچاق	8
1-1-1-1- تعریف لغوی	8
1-1-1-2- تعریف اصطلاحی	9
1-1-1-3- تعریف اداره حقوقی	9
1-1-1-4- تعریف مندرج در ترمینولوژی حقوقی	10
1-1-1-5- تعریف مستنبط از قانون	11
2-1- پیشینه تاریخی	14
1-2-1- پیش از انقلاب اسلامی	15
2-2-1- پس از انقلاب اسلامی	24
3-1- اقسام قاچاق	45
1-3-1- قاچاق کالا موضوع درآمد دولت	46
1-1-3-1- کالای مجاز	48
2-1-3-1- کالای مجاز مشروط	49
2-3-1- قاچاق کالای ممنوع‌الورود	49
3-3-1- قاچاق کالای ممنوع‌الصدور	56
4-3-1- قاچاق کالاهای انحصاری	59
5-3-1- اعمال در حکم قاچاق	60
6-3-1- قاچاق مشروبات الکلی	63
4-1- جرائم وابسته به بزه قاچاق	69
1-4-1- قاچاق کالا توسط مأمورین	69

70.....	1-1-4-1- رکن قانونی
72.....	2-1-4-1- رکن مادی
75.....	3-1-4-1- رکن معنوی
75.....	2-4-1- رها کردن کالای قاچاق توسط مأمورین
75.....	1-2-4-1- رکن قانونی
76.....	2-2-4-1- رکن مادی
76.....	3-2-4-1- رکن معنوی
78.....	3-4-1- ارفاق به قاچاقچی توسط مأمورین
78.....	1-3-4-1- رکن قانونی
79.....	2-3-4-1- رکن مادی
79.....	3-3-4-1- رکن معنوی
82.....	4-4-1- حمل کالای قاچاق
82.....	1-4-4-1- رکن قانونی
84.....	2-4-4-1- رکن مادی
84.....	3-4-4-1- رکن معنوی
88.....	5-4-1- شکستن مهر مأمورین وصول عایدات دولت
88.....	1-5-4-1- رکن قانونی
88.....	2-5-4-1- رکن مادی
89.....	3-5-4-1- رکن معنوی
89.....	6-4-1- جرم انتساب خلاف واقع بزه قاچاق
90.....	1-6-4-1- رکن قانونی
91.....	2-6-4-1- رکن مادی
92.....	3-6-4-1- رکن معنوی
94.....	7-4-1- جرم نگهداری، وارد کردن و طبع باندلر قلب
95.....	1-7-4-1- رکن قانونی
95.....	2-7-4-1- رکن مادی
.....	3-7-4-1- رکن معنوی

فصل دوم: ارکان تشکیل دهنده انواع قاچاق (قانونی-مادی-معنوی) در هر یک از مصادیق

97.....	1-2- دیدگاه فقهی
98.....	1-1-2- کتاب
107.....	2-1-2- سنت
113.....	3-1-2- نظرات فقها
119.....	2-2- رکن قانونی

- 121.....1312 قانون مجازات مرتکبین قاچاق کالا مصوب
- 123.....1337 قانون امور گمرکی مصوب
- 124.....1362 قانون ماده واحده صلاحیت دادسرا و دادگاه انقلاب در مورد رسیدگی نسبت به بزه قاچاق کالا مصوب
- 124.....1374 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب
- 126.....1386 قانون بودجه سال 7 تبصه
- 129.....تأثیر قوانین مربوطه در کاهش جرائم قاچاق
- 134.....رکن مادی
- 135.....1-3-2-1 فعل و ترک فعل
- 138.....2-3-2-2 شرایط و اوضاع و احوال حاکم بر تحقق بزه
- 143.....1-2-3-2-1 وسیله ارتکاب جرم
- 145.....2-2-3-2-2 رابطه سببیت
- 145.....3-2-3-2-3 شخصیت بزهکار
- 147.....4-2-3-2-4 زمان وقوع بزه
- 148.....5-2-3-2-5 مکان وقوع بزه
- 149.....3-3-2-3 نتیجه
- 150.....4-2-4-2 رکن معنوی
- 152.....1-4-2-1 سوء نیت عام
- 153.....2-4-2-2 سوء نیت خاص
- 153.....3-4-2-3 انگیزه

فصل سوم : ضمانت اجرای مبارزه با قاچاق (مجازات - اقدامات تأمینی و تربیتی - مجازات بازدارنده - تبعی و تکمیلی)

- 156.....1-3-1-1 از نظر ماهوی
- 156.....1-1-1-1 مجازات بزه قاچاق کالا
- 156.....1-1-1-1-3 مجازات بزه قاچاق کالا در مرحله اداری
- 159.....1-1-1-1-3-1 تحلیل رسیدگی بزه قاچاق کالا در مرحله اداری و بررسی بند ب ماده 2 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز
- 162.....2-1-1-1-3 مجازات بزه قاچاق کالا در مرحله قضائی
- 163.....1-2-1-1-3-1 مجازات اصلی
- 179.....2-2-1-1-3-2 مجازات تکمیلی
- 179.....3-2-1-1-3-3 مجازات تبعی
- 180.....4-2-1-1-3-4 مجازات شروع به جرم
- 182.....2-1-3-2 مجازات جرائم وابسته به قاچاق کالا

- 182-1-2-1-3- مجازات قاچاق کالا و رها کردن کالای قاچاق و ارفاق به قاچاقچی توسط مأمورین
- 190-2-2-1-3- بررسی اعمال مجازات بزه اختلاس درباره مأمورین خاطی
- 191-3-2-1-3- مجازات حامل کالای قاچاق
- 192-4-2-1-3- مجازات شکستن مهر مأمورین وصول عایدات دولت
- 192-5-2-1-3- مجازات انتساب خلاف واقع بزه قاچاق
- 193-6-2-1-3- مجازات نگهداری، وارد کردن و طبع باندرل قلب
- 193-3-1-3- مجازات شرکاء
- 195-4-1-3- مجازات معاونین
- 196-5-1-3- تعدد جرم
- 199-6-1-3- تکرار جرم
- 200-2-3- از نظر شکلی
- 200-1-2-3- شاکی در مورد بزه قاچاق کالا
- 204-2-2-3- مرجع صالح در مورد بزه قاچاق کالا
- 204-1-2-2-3- مرجع صالح در مرحله اداری
- 207-2-2-2-3- مرجع صالح در مرحله قضائی
- 207-1-2-2-2-3- دادگاه انقلاب
- 209-2-2-2-2-3- دادگاه عمومی
- 209-3-2-2-2-3- سازمان تعزیرات حکومتی
- 210-4-2-2-2-3- دادسرا و دادگاه نظامی
- 210-5-2-2-2-3- تعیین سازمان جداگانه‌ای توسط دولت به عنوان مرجع رسیدگی
- 212-6-2-2-2-3- مرجع صالح در مورد رسیدگی به قاچاق مشروبات الکلی
- 212-7-2-2-2-3- تأثیر تعدد مراجع رسیدگی در جلوگیری از بزه قاچاق
- 214-3-2-3- مرجع تجدیدنظر در مورد بزه قاچاق کالا
- 216-4-2-3- مهلت تجدیدنظر خواهی
- 219-1-4-2-3- تحلیل قطعی بودن آراء صادره در مراجع قضائی درباره بزه قاچاق
- 220-5-2-3- قرار تأمین در مورد بزه قاچاق
- 225-6-2-3- قرار تأمین خواسته
- 226-7-2-3- نحوه وصول محکوم‌به از محکوم علیه یا محکوم علیهم
- 226-8-2-3- ادله اثبات جرم قاچاق کالا
- 229-1-8-2-3- صورتجلسه مأمورین کاشف در رابطه با کالای قاچاق مکشوفه
- 230-2-8-2-3- نظریه کارشناس اداره مأمور وصول عواید دولت
- 231-3-8-2-3- کشف کالا در نقطه صفر مرزی
- 233-4-8-2-3- کشف کالا در هر نقطه از کشور در مورد کالاهای ممنوع‌الورود

236.....	3-2-8-5- عناصر اختصاصی بزه قاچاق کالاهای ممنوع‌الصدور
	فصل چهارم : دادرسی جرم قاچاق و رویه قضایی ایران (تحقیقات مقدماتی -مراجع صالح به رسیدگی و تجدید نظر و آراء وحدت رویه و آراء محاکم بدوی و تجدید نظر)
238.....	4-1- قاچاق مشروبات الکلی
238.....	4-1-1- مقدمه راجع به سیر قانونگذاری ایران در زمینه مشروبات الکلی قبل و بعد از انقلاب
241.....	4-1-2- نمونه رأی شماره یک
242.....	4-1-3- نمونه رأی شماره دو
244.....	4-2- رویه‌ی قضایی در مورد سایر کالاها
244.....	4-2-1- مقدمه راجع به زمینه‌های قاچاق کالا در تبریز
245.....	4-2-2- شگردها و دستاویزهای قاچاقچیان جهت خلاصی از اتهام قاچاق
	4-2-2-1- مبحث اول: گریزگاه قانونی به علت تفاوت موجود در مجازات قانونی بندهای الف و ب
246.....	ماده‌ی 2 قانون نحوه‌ی اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز
246.....	4-2-2-1-1- نمونه رأی شماره یک
248.....	4-2-2-2- نمونه رأی شماره دو
248.....	4-2-2-2- مبحث دوم: محلی که کالا در آن کشف می‌گردد
250.....	4-2-2-2-1- نمونه رأی
	4-2-2-3- مبحث سوم: کالای مورد مصف شخصی از قبیل همراه مآخر، گذرمرزی و ملوانی پس از ترخیص از گمرک فاقد وصف و عنوان کالای قاچاق می‌باشد و همین مطلب در مواردی دستاویز قاچاقچیان است
251.....	
253.....	4-2-2-3-1- نمونه رأی شماره یک
254.....	4-2-2-3-2- نمونه رأی شماره دو
259.....	4-2-2-4 مبحث چهارم:فاکتورهای خرید ارائه شده از جانب متهمان به قاچاق کالا
260.....	4-2-2-4-1- نمونه رأی
263.....	نتیجه‌گیری
271.....	پیشنهادها
274.....	فهرست منابع (فارسی - عربی -مقالات - پایان‌نامه - خارجی - قوانین)

چکیده

مشروبات الکلی با وصف اینکه از دیدگاه شرعی فاقد ارزش مالی است اما با عنایت به رأی وحدت رویه شماره 595 - 73/12/9 هیأت عمومی دیوانعالی کشور و ماده واحده تفسیر ماده 2 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، از نظر عرفی دارای ارزش مالی می‌باشد. و بر این اساس می‌توان علاوه بر مجازات کیفری مجازات مالی (جزای نقدی) درباره‌ی مرتکبین قاچاق مشروبات الکلی تعیین کرد. و مفاد ماده 703 قانون مجازات اسلامی نسخ ماده 1 و 45 قانون مجازات مرتکبین قاچاق و بند 1 ماده 29 قانون امور گمرکی و بند 3 ماده 2 قانون مقررات و صادرات و واردات نیست. فلذا وارد کردن و صادر کردن مشروبات الکلی از مصادیق بزه قاچاق است. و نظر به اینکه قاچاق از مسائل مستحدثه بوده و در شرع انور اسلام سابقه نداشته، لذا با استناد به آیات، روایات، نظرات فقهی آیات عظام، این نتیجه به دست خواهد آمد که ارتکاب قاچاق کالا با موازین شرعی انطباق نداشته و درآمد ناشی از آن مباح نبوده و حرام است.

با بررسی قوانین و مقررات مربوط به بزه قاچاق کالا و ارزیابی عملکرد دست‌اندرکاران امر مبارزه با قاچاق مشخص گردید که قوانین مذکور در کاهش جرائم قاچاق کالا مؤثر واقع نشده است.

رسیدگی نسبت به بزه قاچاق در مرحله اداری برخلاف اصل 36 قانون اساسی بوده و صدور حکم توسط مرجعی که سازمان شاکی محسوب می‌شود، خلاف موازین آئین دادرسی است، چرا که هیچکس نمی‌تواند قاضی دعوای خود باشد.

ماده 2 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز، راه‌گریز از اجرای قانون برای مرتکبین قاچاق کالا که ارزش آن بیشتر از ده میلیون ریال باشد، باز گذاشته است.

بند هـ از تبصره 7 قانون بودجه سال 1386 نسخ ماده 2 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز در موارد مغایر می‌باشد.

برخلاف ماده 11 دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های قاچاق کالا و ارز مصوب ریاست محترم قوه قضائیه، مستند به قانون و مقررات و بعضاً آراء دیوانعالی کشور آراء صادره درباره قاچاق کالا قطعی نبوده و قابل تجدیدنظر می‌باشد.

واژگان کلیدی: قاچاق، حقوق کیفری، موازین فقهی، رویه قضائی، کالا، مشروبات الکلی

1- طرح مسئله

در هر مملکتی یکی از منابع تأمین بودجه سالانه دولت، درآمد حاصله از طریق گمرکات کشور است. کالاهای صادراتی و وارداتی به سه دسته تقسیم شده‌اند. و آن‌ها عبارتند از : 1- کالای مجاز و آن کالایی است که ورود و صدور آن با رعایت مقررات گمرکی نیاز به اخذ مجوز از هیچ مرجعی ندارد. 2- کالای مجاز مشروط و آن کالایی است که ورود و خروج آن علاوه بر رعایت مقررات گمرکی نیازمند مجوز خاص از مراجع قانونی مربوطه است. 3- کالای ممنوعه و آن کالایی است که ورود و خروج آن کاملاً ممنوع است.

و حال اگر کسی کالای مجاز بدون رعایت تشریفات گمرکی و کالای مجاز مشروط بدون تشریفات گمرکی و اخذ مجوز و کالای ممنوعه به هر طریقی وارد کشور یا از کشور خارج نماید، مرتکب قاچاق گردیده است.

پدیده‌ی قاچاق یکی از موضوعات مهم و حساس از منظر اقتصادی، جرم‌شناسی و حقوق جزا است. بدین جهت رسیدگی به موضوع قاچاق به عهده مرجع قضائی اختصاصی (دادگاههای انقلاب اسلامی) گذاشته شده تا با دقت و انگیزه کافی به این مهم پرداخته شود.

نکات زیر از جمله علت‌های اساسی توجه و حساسیت مسئولین کشور از جمله قوه مقننه به موضوع قاچاق بوده و می‌باشد.

الف - در هر کشور قواعد و مقررات خاصی جهت مبادلات و معاملات و صادرات و واردات تدوین و مقرر می‌گردد که بر اساس آن قواعد و مقررات حقوق دولت نیز ملحوظ و محفوظ خواهد گردید. اگر افرادی بخواهند خارج از مقررات مورد نظر اقدام به صادرات و واردات نمایند : اولاً مسئولیت کیفری متوجه آنان خواهد بود و تحت تعقیب کیفری واقع می‌شوند.

ثانیاً : حقوق دولت و فی‌الواقع حقوق آحاد جامعه را نادیده گرفته و در مقام تضییع آن برآمده‌اند.

ثالثاً : افراد قاچاقچی خواسته یا ناخواسته موجب می‌گردند تا مقادیر قابل توجهی کالا و ارز که جزئی از سرمایه ملی است به سهولت در خدمت منافع بیگانگان قرار گیرد.

ب - قاچاق سلاح و مهمات می‌تواند امنیت جامعه را به طور جدی به خطر اندازد و مسلماً در جامعه‌ای که سلاح و مهمات به صورت آسان و بدون زحمت و با قیمت ارزان در دسترس باشد، شرارت، نزاع‌ها و سرقت‌های مسلحانه، قتل و کشتار به مراتب بیشتر از جامعه‌ای است که در آن سلاح و مهمات به سختی در دسترس افراد قرار می‌گیرد.

ج - قاچاق مواد مخدر یکی از پرسودترین تجارت‌های جهانی برای سردمداران سازمان‌های مافیائی جهان می‌باشد و بنا به گزارشات واصله از منابع معتبر بین‌المللی سالیانه چیزی بالغ بر چهارصد میلیارد دلار برای آنان سود حاصل می‌نماید. از طرف دیگر برای کشور و ملت، زحمت و نقت، شهادت نیروهای مؤمن و فداکار و هزینه‌های کلان برای مبارزه با این پدیده شوم را به دنبال دارد و مهم‌تر از همه، دنیاپرستان منفعت‌طلب.. مواد مخدر، این بلای خانمان‌سوز را به قیمت پرپر نمودن و قربانی کردن جوانان این مرز و بوم - که اصلی‌ترین سرمایه‌های کشورند - وارد جامعه می‌نمایند تا سود کلان و هنگفت به جیب خود بزنند و کشور را از هر نظر دچار رکود و فلاکت و در نهایت پذیرای سلطه استکبار نمایند.

د - قاچاق مشروبات الکلی در راستای بی‌اعتقاد کردن مردم به باورهای دینی و با اغراض سیاسی و فرهنگی و در مرحله بعدی، کسب منفعت زیاد و ضربه زدن به اقتصاد مملکت، صورت می‌گیرد. بنابه گزارشات واصله از منابع موثق، در یک دوره زمانی معین در غرب کشور رقمی حدود هشتصد هزار شیشه و قوطی مشروبات الکلی از مرز وارد کشور گردیده که قیمت آن بالغ بر یک میلیارد تومان است که این مبلغ در کمال ناباوری و تأسف از سرمایه ملی خارج و به دامن بیگانگان سرازیر شده است. و از طرفی ورود مشروبات الکلی به هر محل و مکان و محفلی، بی‌دین کردن مردم، شرارت، ارتکاب گناه و بزه‌های بعدی را به دنبال دارد.

2- سؤالات

1- با توجه به فقدان مالیات مشروبات الکلی از نظر شرع و نظر به مفاد ماده 703 قانون مجازات اسلامی آیا وارد و صادر کردن مشروبات الکلی از مصادیق بزه قاچاق خارج است؟

2- آیا پدیده قاچاق در شرع دارای سابقه است شارع مقدس راجع به عدم مشروعیت آن نظری ابراز داشته و درآمد ناشی از آن مباح است؟

3- آیا قانون مجازات مرتکبین قاچاق و دیگر قوانین مربوط در خصوص مبارزه با پدیده‌ی قاچاق کالا مؤثر بوده است؟

4- آیا رسیدگی نسبت به بزه قاچاق در مرحله‌ی اداری توسط سازمان شاکی با قانون اساسی و اصول حقوقی آئین دادرسی سازگاری دارد؟

5- آیا بند الف ماده 2 قانون نحوه‌ی اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز راه‌گریز از اجرای قانون برای مرتکبین قاچاق بیش از یک میلیون ریال نمی‌باشد؟

6- آیا بند هـ از تبصره 7 قانون بودجه سال 1386 نسخ ماده 2 قانون نحوه‌ی اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز است؟

7- آیا قطعی بودن آراء صادره از جانب مراجع قضائی در خصوص بزه قاچاق کالا منطبق با قانون است؟

3- فرضیات

1- با وجوه اینکه مشروبات الکلی از نظر شرعی فاقد مالیت است، اما با عنایت به رأی وحدت رویه 595 – 73/12/9 هیأت عمومی دیوانعالی کشور و ماده واحده تفسیری مجمع تشخیص مصلحت نظام مشروبات الکلی از نظر عرفی دارای ارزش مالی است و بر این اساس می‌توان جزای نقدی برای مرتکبین بزه قاچاق تعیین کرد. مفاد ماده 703 قانون مجازات اسلامی نسخ ماده 1 و 45 قانون مجازات مرتکبین و بند 1 ماده 29 قانون امورگمرکی و بند 3 از ماده 2 قانون مقررات صادرات و واردات نیست. و وارد کردن و صادر کردن مشروبات الکلی از مصادیق بزه قاچاق است.

2- با عنایت به اینکه قاچاق از مسائل مستحدثه و جدید است و سابقه در شرع انور اسلام ندارد، اما مدلول آیات و روایات و نظرات فقهی آیات عظام، نشانگر این واقعیت است که پدیده قاچاق با شرع سازگاری ندارد و درآمد ناشی از آن مباح نبوده و حرام می‌باشد.

3- با توجه به اینکه قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب سال 1312 است و شرایط زمانه دگرگون و تحول پیدا کرده است قانون مذکور و دیگر قوانین مربوطه جوابگوی مشکلات موجود در امر مبارزه با قاچاق نیست و در کاهش جرائم قاچاق نیز مؤثر نبوده است.

4- رسیدگی به جرائم قاچاق در مرحله اداری برخلاف اصل 36 قانون اساسی و اصول حقوق آئین دادرسی کیفری می‌باشد. چرا که سازمان‌های شاکی خود در مواردی مرجع رسیدگی می‌باشند و این موضوع با این قاعده که «هیچ‌کس نباید قاضی دعوی خود باشد» مغایرت دارد.

5- ماده 2 قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز راه گریز از اجرای قانون برای مرتکبین قاچاق کالا بیش از ده میلیون ریال باز گذاشته است.

6- بند هـ از تبصره 7 قانون بودجه 1386 ناسخ ماده 2 قانون اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز در موارد مغایر می‌باشد.

7- برخلاف ماده 11 دستورالعمل نحوه رسیدگی نسبت به پرونده‌های قاچاق مصوب رئیس محترم قوه قضائیه آراء صادره در خصوص بزه قاچاق قطعی نبوده و قابل تجدیدنظر است.

4- هدف‌ها

هدف از تدوین این رساله، از نظر تئوری طرح ابهامات و مشکلات موجود در قوانین و مقررات راجع به پدیده‌ی قاچاق کالا و توضیح نکات مهم و متعدد قاچاق کالا و استنباط صحیح از قوانین و مقررات و دیدگاه فقهی توسط دستگاه قضائی و ارائه پیشنهادات جهت برطرف نمودن نواقص قانونی و تصویب قانون جامع و فراگیر و اجرای دقیق آن توسط مراجع و مسئولین ذیربط اعم از قوه مقننه و قوه مجریه و قوه قضائیه است. تا زمینه‌های ارتکاب قاچاق کالا را از بین برده و با اجرای طرح‌های مقرون به واقع جرائم قاچاق کالا به حداقل برسد.

5- کاربردها

در این مقال تلاش لازم به عمل آمده تا از منظر حقوق کیفری و موازین فقهی و رویه قضائی زوایای مختلف پدیده قاچاق کالا مورد ارزیابی قرار گیرد تا دست‌اندرکاران امر مبارزه با قاچاق خصوصاً دستگاه قضائی و مأمورین انتظامی با فهم و درک صحیح از قوانین و مقررات و رویه قضائی به سهولت و آسانی بتوانند با این پدیده شوم مبارزه جدی و قاطع داشته باشند و انشاء الله دست سوداگران مافیایی را از خوان نعمت سرمایه ملت کوتاه نمایند و کسانی که کسب ثروت برای تحکیم قدرت و تحکیم قدرت را برای کسب ثروت نامشروع هدف خویش قرار داده‌اند، به مجازات‌های مؤثر و بازدارنده محکوم و بدینوسیله خدمتی شایان به شکوفایی اقتصاد کشور نمایند.

6- سوابق

در رابطه با موضوع سابقه کار چندانی به نظر نمی‌رسد. و علت آن نیز شاید مستحدث بودن قاچاق کالا می‌باشد. علی‌ایحال کتاب‌های زیر در این زمینه تهیه و تدوین گردیده است.

الف - کتاب جرم قاچاق تألیف عبدالله احمدی

ب - کتاب قاچاق کالا و ارز تألیف مختار فیروزجائی

ج - کتاب قاچاق کالا تألیف علیرضا آقازاده

د - مجموعه قوانین و مقررات مربوط به جرائم قاچاق کالا و ارز تألیف جعفر نوری یوشانلوئی

7- ساختار پایان نامه

پایان نامه حاضر مشتمل بر چکیده فارسی، مقدمه و چهار فصل است که فصل اول آن به موضوعات عمومی و مبانی قاچاق کالا، از قبیل تعاریف گوناگون قاچاق، انواع و اقسام قاچاق و جرائم وابسته به بزه قاچاق پرداخته شده.

در فصل دوم، به بحث و بررسی ارکان بزه قاچاق از دیدگاه فقهی و رکن قانونی و رکن مادی و معنوی اقدام گردیده.

در فصل سوم به مسائل ماهوی و مسئولیت کیفری، مانند مجازات‌های اصلی، تکمیلی و تبعی و مجازات شرکاء و معاونین جرم، و بحث تعدد و تکرار در بزه قاچاق و از نظر شکلی و آئین دادرسی به مباحثی مانند سازمان‌های شاکی در بزه قاچاق، و ادله اثبات دعوی و مراجع تجدیدنظر، و مهلت تجدیدنظر در بزه قاچاق بر اساس قوانین موجود پرداخته شده است.

و در فصل چهارم تبلور مباحث نظری بکار رفته در موضوع قاچاق کالا و ارز در آراء صادره از محاکم عمومی و انقلاب شهر تبریز با درج نمونه‌هایی از آراء مربوطه و مسائل پیرامون آن از حیث قطعیت یا عدم قطعیت آراء مزبور و همچنین تشریفات اعمال ماده 2 وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه و همچنین کیفیت تجدید نظر و اعاده دادرسی به بحث نشست شده است. در انتها نتیجه گیری، پیشنهادات، فهرست منابع و پیوست‌های رساله و چکیده انگلیسی نگارش و تدوین یافته است.

فصل اول

تعاریف، سابقه و مصادیق جرم

قاچاق در ایران

1-1- تعاریف: تعاریف جمع تعریف است

و تعریف¹ در لغت به معنی شناساندن کسی یا چیزی به وسیله گفتن یا نوشتن سخنی و در منطق شناساندن امور مجهول به واسطه‌ی امور معلوم و بدیهی است.

و در جای دیگری تعریف² به معنی معرفی کردن، شناساندن، آگاهانیدن، فهماندن حقیقت امری و یا مطلبی را برای کسی بیان کردن است.

1-1-1- تعریف قاچاق:

وقتی که پیرامون موضوعی بحث می‌کنیم، باید آن موضوع را دقیقاً بشناسیم و همه‌ی ابعاد، آن را مورد مطالعه قرار دهیم و این مسئله محقق نمی‌شود مگر اینکه قبل از هر چیز ما تعریف دقیقی از تمام ابعاد آن موضوع ارائه دهیم و از زوایای گوناگون آن موضوع را مورد مطالعه قرار داده و معنی و مفهوم آن را روشن و کاملاً مشخص نمائیم.

هرچند قاچاق یکی از موضوعات جزائی است و علی‌القاعده بایستی از نظر حقوقی و قانونی تعریف می‌گردید، ولی متأسفانه این موضوع مانند بسیاری از موضوعات جزائی بدون تعریف ارائه شده و قانون فقط به ذکر مصادیق آن پرداخته است. ما برای اینکه بتوانیم تعریف تقریباً مناسبی از قاچاق ارائه دهیم ناچار باید ابعاد گوناگون آن را مورد بررسی قرار دهیم.

1-1-1-1- تعریف لغوی

قاچاق از نظر لغوی دارای معانی خاصی است و در فرهنگ لغت‌های زبان فارسی به شرح زیر معنی شده است:

---

1 - حسن انوری فرهنگ بزرگ سخن ج سوم چ اول تهران، سخن 1381 ص/ 1784

2 - حسن عمید فرهنگ عمید ج اول چ سوم، تهران، امیرکبیر 1360 ص/ 588

فرهنگ لغت دهخدا¹ : کلمه قاچاق ترکی بوده، و به معنی ربوده (فرهنگ نظام) می‌باشد و آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است، متاع قاچاق، متاع ممنوع‌الوورد یا ممنوع‌المعامله

فرهنگ لغت سخن بزرگ² : 1- ویژگی کالایی که خرید و فروش و حمل آن غیرقانونی است. مانند تریاک قاچاق 2- ویژگی آن که در قبال استفاده از چیزی با فرار یا نیرنگ‌های دیگر، پولی نمی‌پردازد مانند مسافر قاچاق، مشتری‌های قاچاق، از موقع استفاده کرده مثل موش از سوراخ مهمانخانه فرار می‌کنند. 3- آن که از زیر کار شانه خالی می‌کند، فراری از کار، از زیر کار در رو 4- (حقوقی) حمل و نقل یا خرید و فروش کالا بدون داشتن مجوز قانونی

فرهنگ لغت معین³ : کلمه قاچاق ترکی است و به معنی فراری می‌باشد. یعنی کاری برخلاف قانون که پنهانی انجام شود و یا متاعی که معامله یا ورود آن به کشور ممنوع است.

فرهنگ لغت عمید⁴ : کاری که پنهانی و با تردستی انجام شود، خرید و فروش کالاهایی که در انحصار دولت بوده و یا معامله‌ی آن‌ها ممنوع باشد. وارد کردن کالائی که ورود و صدور آن ممنوع است. همچنین کلمه قاچاقچی در فرهنگ عمید چنین معنی گردیده : کسی که اشیاء قاچاق خرید و فروش کند.

1-1-1-2- تعریف اصطلاحی

منظور از تعریف اصطلاحی این است : آنچه که عامه مردم از لفظ قاچاق در ذهن و فکرشان تداعی می‌شود و اعمال و رفتاری که در نزد آنان به عنوان قاچاق مصطلح گردیده است تعریف اصطلاحی قاچاق گفته می‌شود. امروزه در نزد عامه مردم هر کالا و متاعی که ارائه آن در نزد مأمورین دولتی اعم از مأمورین گمرکی یا مأمورین انتظامی یا مأمورین ویژه‌ای که وظیفه خاص و محدودی دارند موجب توقیف کالا و تعقیب صاحب آن شود، در نزد مردم قاچاق تلقی می‌شود و اصطلاحاً به آن عمل قاچاق گفته می‌شود و فرد مرتکب را قاچاقچی می‌گویند. به عنوان مثال اگر از شخصی مواد مخدر یا اسلحه‌ی غیرمجاز

-
- 1 - علی‌اکبر دهخدا، فرهنگ دهخدا، ج بیست و هشتم، چ اول، تهران، سیروس، 1339، ص/ 18
  - 2 - حسن انوری، فرهنگ سخن بزرگ، ج ششم، چ اول، تهران، سخن 1381، ص/ 5443
  - 3 - محمد معین، فرهنگ معین، ج سوم، چ اول، تهران زرین 1382، ص/ 2140
  - 4 - حسن عمید. فرهنگ عمید، ج دوم. چ سوم، تهران، امیرکبیر، 1360، ص/ 1563

یا مشروب یا کالائی که ممنوع‌الورود است یا کالائی از کشور خارجی بدون مجوز وارد شده باشد، توسط مأمورین دولتی کشف گردد، کالای مکشوفه را قاچاق و شخص دارنده کالا را قاچاقچی می‌گویند.

1-1-1-3- تعریف اداره حقوقی

اداره حقوقی¹ و تدوین قوانین قوه‌ی قضائیه که مرجع رسمی اظهارنظر و مشورتی در رابطه با بیان و توضیح قوانین و مقررات است در نظریه‌ی شماره 7/7987 مورخه 1373/12/8 در رابطه با تعریف قاچاق چنین اظهار نظر کرده است: غیر از آنچه در ماده یک قانون اصلاح ماده یک قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب 1373/11/9 آمده و کالاهای موضوع درآمد دولت و ممنوع‌الصدور و ممنوع‌الورود را در بر می‌گیرد تعریف دیگری از قاچاق نشده است و به طور خلاصه، قاچاق عبارت است از وارد کردن یا صادر کردن کالا برخلاف قوانین و مقررات جاریه و یا اقدامی که قانوناً در حکم قاچاق محسوب شده است.

1-1-1-4- تعریف مندرج در ترمینولوژی حقوقی

در کتاب ترمینولوژی حقوق² بر اساس قوانین و مقررات موجود موارد مختلف قاچاق را تعریف و بیان نموده است که ذیلاً درج می‌گردد

الف - حمل و نقل کالا از نقطه‌ای به نقطه‌ای (خواه دو نقطه مزبور در داخل کشور باشد قاچاق داخلی خواه یک نقطه در داخله و یک نقطه در خارجه باشد که آن را قاچاق خارجی می‌گویند) برخلاف مقررات مربوط به حمل و نقل به طوری که این عمل ناقض ممنوعیت یا محدودیتی باشد که قانوناً مقرر شده است. (خواه عمل مزبور ناقض امتیاز یا انحصاری باشد خواه نباشد) مثلاً صدور و ورود اجناس مجاز بدون دادن عوارض گمرکی قاچاق عوارض گمرکی است (ماده 34 قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب 1312) و حمل و نقل اجناس در داخل کشور بدون دادن عوارض بلدی قاچاق عوارض بلدی را دارد (ماده 36 قانون مذکور) اعمال مقدماتی صدور اجناس مزبور هم عنوان قاچاق دارد (ماده 45 قانون فوق‌الذکر).

ب - خرید و فروش و نگهداری اجناس مذکور فوق (ماده دوم قانون راجع به فروش اجناس ممنوعه مصوب 1314).

1 - غلامرضا شهری و سروش جهرمی، نظریات اداره‌ی حقوقی قوه قضائیه در زمینه‌ی مسائل کیفری، ج دوم، چ اول، تهران، تهران، روزنامه رسمی کشور، 1375، ص 419

2 - محمدجعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، چ هفتم، تهران، کتابخانه گنج دانش، 1374، ص 510 و 511

ج - قاچاق جنگی : (حقوق بین الملل عمومی) چیزی که مصرف جنگی دارد و دولت بی طرف آن را در اختیار یکی از متخصصین بگذارد مانند اسلحه و مهمات یا آذوقه و علیق (خوراک ستور) ... برای کشور خصم فرستاده شود.

تعریف بندهای الف و ب از مواد 5 - 10 قانون انحصار تجارت مصوب 1311 - 1320 و مواد 5 - 39 قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب 1312 و سایر مواد پراکنده قانون و نظر اهل فن استخراج شده.

1-1-1-5- تعریف مستنبط از قانون

در قانون از قاچاق تعریفی به عمل نیامده است. در ماده 1 قانون مجازات مرتکبین قاچاق (اصلاحی 1373/11/9) به جرم بودن عمل قاچاق و تعیین مجازات آن اشاره نموده است. و در این ماده هیچ اشاره‌ای به نحوه و چگونگی عمل و رفتاری که به آن قاچاق گفته شود نکرده است و ماده مذکور به شرح زیر بیان گردیده « هر کس در مورد مالی که موضوع درآمد دولت بوده مرتکب قاچاق شود، علاوه بر رد مال و در صورت نبودن عین مال رد بهای آن، حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به پرداخت جریمه نقدی تا حداکثر پنج برابر معادل قیمت ریالی مال مورد قاچاق و شلاق تا 74 ضربه محکوم می‌گردد. و در مورد اموال ممنوع‌الورود و ممنوع‌الصدور و کالاهای انحصاری علاوه بر مجازات فوق به حبس تعزیری تا دو سال محکوم خواهد شد. تولید الکل و ترکیبات الکی و نوشابه‌های غیرالکی و آرمیوه به طریق صنعتی در داخل کشور به نحو غیرمجاز یا عرضه آن‌ها برای فروش قبل از اینکه مالیات مربوط پرداخت یا ترتیب پرداخت آن داده شده باشد از موارد قاچاق اموال موضوع درآمد دولت محسوب می‌گردد و با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم مرتکب به جزای نقدی حداکثر تا ده برابر درآمدی که برای دولت مقرر باشد محکوم خواهد شد.»

و در ماده 29 قانون امور گمرکی مقرر گردیده :

موارد مشروحه زیر قاچاق گمرکی محسوب می‌شود :

1- وارد کردن کالا به کشور یا خارج کردن کالا از کشور به ترتیب غیرمجاز مگر آنکه کالای مزبور در موقع ورود یا صدور ممنوع یا غیرمجاز یا مجاز مشروط نبوده و از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض بخشوده باشد.

2- خارج نکردن وسائط نقلیه و یا کالاهائی که به عنوان ورود موقت یا ترانزیت خارجی وارد کشور شده به استناد اسناد خلاف واقع مبنی بر خروج وسائط نقلیه و کالا

3- بیرون بردن کالای تجارتي از گمرک بدون تسلیم اظهارنامه و پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض، خواه عمل در حین خروج از گمرک یا بعد از خروج کشف شود ...

4- تعویض کالای ترانزیت خارجی یا برداشتن از آن

5- اظهار کردن کالای ممنوع‌الورود یا غیرمجاز تحت عنوان کالای مجاز یا مجاز مشروط با نام دیگر

6- وجود کالای اظهار نشده ضمن کالای اظهار شده به استثنای مواردی که کالای مزبور از نوع مجاز بوده و مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن بیشتر از مأخذ حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض کالای اظهار شده نباشد.

7- خارج نکردن یا وارد نکردن کالایی که ورود یا صدور قطعی آن ممنوع یا مشروط باشد ظرف مهلت مقرر از کشور یا به کشور که به عنوان ترانزیت خارجی یا ورود موقت یا کابوتاژ (Cabotage) یا خروج موقت یا مرجوعی اظهار شده باشد جز در مواردی که ثابت شود در عدم خروج یا ورود کالا سوء نیتی نبوده است.

8- واگذاری کالای معاف مندرج در ماده 37 به هر عنوان برخلاف مقررات این قانون و یا بدون پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض مربوط

9- اظهار کردن کالای مجاز تحت عنوان کالای مجاز دیگری که حقوق گمرکی و سود بازرگانی و عوارض آن کمتر است با نام دیگر و با استفاده از اسناد خلاف واقع.

10- بیرون بردن کالا از گمرک با استفاده از شمول معافیت یا تسلیم اظهارنامه خلاف یا اسناد خلاف واقع

11- اظهار خلاف راجع به کمیت و کیفیت کالای صادراتی به نحوی که منجر به خروج غیرقانونی ارز از کشور گردد.

در ماده 29 قانون امور گمرکی و بندهای یازده گانه آن صرفاً به ذکر مصادیق قاچاق پرداخته و هیچ تعریفی از قاچاق ارائه نداده است. در اینجا لازم است به توضیح بعضی از اصطلاحات که در مقرر فوق درج گردیده بپردازیم تا فهم و درک مواد قانونی با مشکل مواجه نگردد.

1- حقوق گمرکی : وجهی که میزان آن به موجب جدول تعرفه گمرکی ضمیمه قانون است و از جانب مأمورین گمرک مشخص و توسط صاحب کالا به حساب گمرک واریز می‌شود. (بند الف ماده 2 ق. گ.)

2- سود بازرگانی : وجهی است که بر اساس قانون انحصار تجارت خارجی به موجب تصویب‌نامه‌ی هیأت وزیران مقرر می‌گردد. (بند ب ماده 6 ق. گ.)

3- هزینه‌های گمرکی : وجوهی است که میزان و شرایط آن با تصویب هیأت وزیران برای تخلیه و باربری و بارگیری، انبارداری، آزمایش، تعرفه‌بندی، بدرقه کالا و خدمات فوق‌العاده تعیین می‌شود. ترتیب وصول و نحوه‌ی مصرف این وجوه طبق آئین‌نامه گمرکی تعیین می‌شود. (بند ج ماده 2 ق. گ.)

4- عوارض گمرکی : وجهی است که وصول آن طبق مقررات به عهده‌ی گمرک واگذار شده است. (بند د ماده 2 ق. گ.)

5- اظهارنامه : برگه‌ای است که توسط گمرک تهیه و در اختیار صاحب کالا گذاشته می‌شود تا مشخصات و اوصاف کامل کالا در آن قید شده و به گمرک تسلیم نماید.

6- قیمت سیف : بهای خرید کالا در مبدأ به اضافه هزینه بیمه و باربندی و حمل و نقل و سایر هزینه متعلقه تا اولین دفتر گمرکی. و یا در مورد کالای حمل شده به وسیله هواپیما بهای خرید به علاوه هزینه بیمه و باربندی و سایر هزینه‌های متعلقه تا اولین فرودگاهی که کالا در آنجا تخلیه می‌شود قیمت سیف گفته می‌شود.

7- مانیفست : سندی است که نشان‌دهنده‌ی جنس و مارک و شماره‌ی کالا است که به بندر وارد می‌شود و به امضاء ناخدا رسیده باشد. یا عبارت است از اظهاریه ورودی کالا یا اظهار بطور اجمالی.

8- ترانزیت یا حق عبور کالا : هرگاه کالای متعلق به یک کشور خارجی از داخل کشور عبور نماید تا در کشور ثالثی معامله شود، از پرداخت سود گمرکی و مالیات معمول ورود و خروج معاف می‌باشد و صرفاً حقی بابت عبور پرداخت خواهد شد که آن را حق عبور یا ترانزیت می‌گویند. این مورد را ترانزیت خارجی نیز می‌گویند.

9- ترانزیت داخلی : هرگاه کالائی وارد یکی از گمرکات مرزی کشور شود و صاحب کالا حاضر به ترخیص کالای موصوف در آن گمرک نباشد، و درخواست نماید که آن کالا در یکی از گمرکات دیگر